

PORTRETI ŽIVIH
LJUDSKIH RIZNICA

BOŠKO VUJAČIĆ

Boško Vujačić, nastup u svečanoj sali
OŠ „Milan Đ. Mitrović“ u Beogradu, april 2017.
(foto: Trifko Corović / Slobodna Hercegovina)

IZRAZI ČOJSTVA, A NE SUJETE

Boško Vujačić, nastup u Kolarčevoj zadužbini, Hercegovačka akademija, 8. jun 2015.
(foto: Trifko Corović / Slobodna Hercegovina)

Narodni guslar Boško Vujačić nije samo jedan od predstavnika guslarske zajednice u Srbiji, već, mnogi bi rekli, i najbolji među njima. Potiče iz durmitorskog kraja, završio je gimnaziju i tehničke studije. Radio je u mnogim fabrikama, a u isto vreme usavršavao pevanje uz gusle, istraživao epsku pesmu i sve druge sadržaje naše tradicije, kradući vreme od redovnih poslova. Danas, na sredini osme decenije života, dobro pamti da je od onog momenta igre na patosu i od prvog proizvedenog tona na guslama, kada je imao samo pet godina, postao srećni zarobljenik, učenik, istraživač, pevač, pesnik i tumač istorije, narodne poezije i tradicije njegovog, srpskog naroda sve do današnjeg dana.

AUTOR: OLIVER ĐORĐEVIĆ

Bio sam mlad kada sam u jednom stanu na Bežanijskoj kosi osetio kako zvuk guslanja može da zapara uši. Neko je u susedstvu, na prejakom ozvučenju, pustio da trese od glasa, gudala i žica. Tog istog dana, nešto ranije, slušali smo tada aktuelni i predobri album Pepersa, *Californication*, takođe glasno, naravno, bez pomisli da komšijama isti može da zasmeta. Očigledno, jednog smo podstakli na „osvetu“.

Pevanje uz gusle, ni tada ni godinama kasnije, nisam razumeo, a uveren sam da nije ni taj komšija. Da je guslanje razumeo, ne bi ga doživljavao kao muziku kojom

će provocirati druge i dokazivati svoje rodoljublje. Nije to muzika koja treba da trešti. Naprotiv.

„Guslarsko pojanje je isto što i crkvena liturgija, nose istu suštinu. I obe zahtevaju tišinu“, reći će narodni guslar Boško Vujačić.

Od sredine devedesetih, sve više sam ulazio u svet world muzike. Bilo je i biće tu svega, razne hibridne muzike do koje sam mogao doći tih strašnih godina. Mahom sam u startu zaobilazio sve ono što nije produkcijski upakovano, što je sa izvora, jednostavno i neposredno. Možda zato, jer je i mladost nejasna i složena.

Sada mogu reći da nisam bio dorastao za guslanje, pesmu izvika ili svrljiške gajde. Danas sam srećan što pobrojano mogu sa uživanjem da slušam, pa sam čak u prilici i da neke albume produciram.

Prošle godine, World Music asocijacija Srbije je objavila knjižicu *Gusle: epska tradicija Srbije*, kao četvrtu iz edicije vodiča za potrebe predstavljanja Srbije na WOMEX-u. Ovom izdanju su prethodila studijska snimanja i druženja sa guslarima kojima je prisustvovala urednica izdanja Marija Vitas. Upečatljive su njene reči u uvodniku ovog izdanja: „Jedno toplo, septembarsko popodne provela sam sa guslarima. Kao da sam bila u paralelnom svetu, u dimenziji koju ne dodirujem u svakodnevnom životu, ali za koju znam da postoji, da je moćna...” Marija je primetila i sledeće: „Dotakla me je lepota zajedništva i njihovog međusobnog odličnog poznanstva. Neupitno je poštovanje drugog, ali i uživanje u šalama na račun onoga ko jeste blizak i drag. To je vrsta zajedništva kakva je danas retka u urbanom stilu života. Podrazumeva da se ljudi generacijski ne odvajaju *sekirom*, deleći se na mlade, koji su *cool*, i *dosadne matorce*. Naprotiv, oni *dišu bez prepreka* u zajedničkom trenutku i prostoru.”

Da, to je *guslanje*, pomislio sam, kada sam pročitao ovo zapažanje – to nije samo epska pesma praćena krajnje svedenom muzičkom podlogom, već i *lepota zajedništva*. Upravo zato je guslarska zajednica opstala, a veština i specifična emotivnost u pevanju uz gusle ne blede sa svakom narednom generacijom, uprkos tome što su gusle potisnute od strane drugih, „savršenijih” muzičkih instrumenata, ali i „vrednovane” kao instrument koji slavi Srbiju i srpsku naciju u periodu posle Drugog svetskog rata, i kao takve skrajnute.

Među vodećim predstavnicima guslarske zajednice u Srbiji, a mnogi bi rekli i „prvi među prvacima” je Boško Vujačić, „živa ljudska riznica”.

Novica Vujačić (1905-1986), Boškov otac (iz privatne zbirke)

BOŠKO KAŽE DA NEMA DANA DA NE POMISLI I NE POMENE OCA NOVICU, KOJI JE BIO IZUZETAN ČOVEK I DOBAR GUSLAR I JOŠ BOLJI KAZIVAČ NARODNOG PREDANJA, POSEBNO O ISTORIJI I SUDBINI SRPSKOG NARODA. OKO NJEGA SU SE ČESTO OKUPLJALI LJUDI ŽELJNI DA ČUJU NEŠTO NOVO, IZVAN SVAKODNEVICE, A BILO JE I ONIH KOJI SU IMALI ŠTA DA KAŽU, JER SU U TO VREME, OSKUDNO KNJIGOM, RAZMENJIVALI UTISKE I KNJIGE KOJE SU ODNEKUD DOBAVLJALI.

BUNTOVNIŠTVO, INAT, REVOLT

Vujačić sa ponosom, već 45 godina nosi zvanje „narodni guslar”, a koje stiču guslari koji su nastupali najmanje pet puta u finalu saveznog takmičenja guslara i jedanput pobedili na tom takmičenju. Danas su to zvanični kriterijumimi Saveza srpskih guslara, koga čine Savez guslara *Dušanovo carstvo* iz Crne Gore, Savez guslara Srbije i Savez guslara Republike Srpske.

„Od svoje tridesete godine se ne takmičim. Do 1977. godine četiri puta sam bio prvak bivše Jugoslavije i u tridesetoj godini, kada sam tek trebao da se takmičim, odlučio sam da više ne učestvujem. Obrazložio sam tu svoju odluku time da ja imam drugačiji odnos prema tom pitanju, da takmičenja smatram afirmativnim događajima za mlade, a mi dokazani i iskusniji moramo da im damo elan, da ih potvrdimo kao buduće pevače uz gusle, i zato sam se povukao”, ističe Vujačić na početku našeg razgovora.

Njegovi stavovi su jasni, odgovori staloženi, mišljenje obrazloženo, viđenje guslarske muzičke prakse i zajednice je potkovano velikim iskustvom, poznavanje naše baštine široko, a težnja da se ona sačuva istrajna. Razgovor je vođen u prijatnoj atmosferi i on ne krije zahvalnost što se pokreću ovakve teme i interesovanja.

„Imate samo dva čovjeka – dobrog i lošeg. I imate čovjeka koji osjeća i ima taj dar od Boga da osjeti suštinu, da je prepoznata i njom se zanima, i poklanja joj pažnju.

I imate one kojima to ništa ne znači, koji su puni nekih drugih obaveza, jure za profitom i sl. Imam sreću da me zdravlje služi, da sam iz te sredine, da sam zapamtio puno toga i da sam prepoznao ogromno bogatstvo našeg kulturnog nasleđa i da zajedno radimo na tome da se spasi od propasti i zaborava.”

I Vi ste imali puno obaveza, zar ne? Studirali ste, bili ste i na odgovornim mestima u privredi, borili ste se sa svim izazovima današnjice i velikih gradova, pa niste zanemarili svoje poreklo, tradiciju i uvek ste imali vremena da na najbolji mogući način predstavite naše nasleđe.

„Ne svojom voljom, nego se desilo da sam u jednom momentu napravio toliku prekretnicu, kada su gusle u pitanju, da to mogu nazvati i revolucijom. Komunisti

pjevanje uz gusle nisu zabranili dekretom, ali su tradiciju proglašavali zaostalom ili *seljačkom* u pežorativnom smislu. Tako je, možda i najznačajniji srpski pojam *seljak* dobio sasvim drugu konotaciju. Gusle i narodno predanje bili su pogrdna stvar; tako se na to tada gledalo. Naravno, sve je to planski urađeno. U takvoj situaciji, tih 1960-ih godina, kod mene je proradilo i buntovništvo, inat, revolt... Recimo, kada se uređivao omot moje prve singl ploče za PGP RTB, 1968. godine, grafički urednik me je pitao za podatke, a ja sam insistirao da pored mog imena piše *selo Strug*, i pored toga što je on bio mišljenja da se to ne navodi, rekavši mi da sam ja student, da živim u gradu, zašto pominjati selo i sl. Međutim, nešto iz duše govorilo mi je da je važno navesti svoje poreklo. Naravno, kasnije sam bio u potpunosti svjestan toga."

KOLEKTIVNO PAMĆENJE

Boško smatra da je celokupno nacionalno pamćenje isto što i kolektivno pamćenje i ističe da je ono, kod nas Srba, zasnovano – i još uvek je, na svu sreću, živo – na bazi narodne tradicije, od poslovice, običaja, epike... Posebno ističe značaj epike.

„Dakle, sve što smo zapamtili, a što je važno i što se nije smjelo zaboraviti, smešteno je u epici, kao nešto najčistije i najzdravije, što ne samo vekovima, već hiljadama godina postoji i održalo se. Ali smo sada na udaru strašnom jednog jeftinog, ludog, nepromišljenog života koji nas uglavnom zapljuskuje sa zapadnih hemisfera. I pored toga, još smo zdravi. To Vam govorim kao čovjek sa 75 godina, koji je prošao čitavu planetu. Zato se radujem kada se mladi ljudi pojave, kada se interesuju za našu tradiciju, a mi stariji smo dužni da to kod njih podstaknemo.”

Boško Vujačić, 1979. g. (iz privatne zbirke)

I TAKO JEDNOM PRILIKOM, KADA MOJ OTAC NIJE BIO TU, TAJ MOJ STRIC KAŽE MENI GLASOM U KOJEM SAM OSETIO PONOS I OGROMNO POVERENJE: E, SAD ČEŠ DA PJEVAŠ UZ GUSLE. I NJEGOVE GUSLE SKIDA, I KAŽE MI: NE SME TI NIKO VIŠE ZABRANITI.

Rođen je 9. aprila 1947. godine u mnogočlanoj porodici u razućenom planinskom selu Strug, na južnoj strani Durmitora, na nadmorskoj visini od oko 1500 metara, kao i Źabljak, od kojeg je udaljen samo nekoliko kilometara vazdušnom linijom. U selu je najviše Vujačića, Trebješanina, Lopusina... Svi vode poreklo od slavnog plemena Nikšića.

Kuda Vas najranija sećanja odvođe, kada je guslanje u pitanju? Šta Vas je podstaklo, koja je to varnica bila da krenete putem Podrugovića, Višnjica, Trebješkog i drugih znanih i neznanih narodnih guslara?

„To su prijatni trenuci koji podstiču čovjeka za dalji rad i trajno ostaju u sećanju. Meni su najdraže one uspomene iz predškolskog uzrasta i osnovne škole. Takođe, važno je reći da kada sada posmatram to vrijeme pedesetih i šezdesetih godina prošlog vijeka, vrijeme mog detinjstva i mladosti, uviđam da su tada sela, na svu sreću, bila zaštićena od većeg uticaja komunističkih vlasti, jer ta omladina se formirala u većim gradovima, dok su sela bila na periferiji društvenih i kulturnih zbivanja, uticaja i promena. Zato je i baština bila sačuvana i nedirnutu.”

Boško kaže da nema dana da ne pomisli i ne pomene oca Novicu, koji je bio izuzetan čovek i dobar guslar i još bolji kazivač narodnog predanja, posebno o istoriji i sudbini srpskog naroda. Oko njega su se često okupljali ljudi željni da čuju nešto novo, izvan svakodnevice, a bilo je i onih koji su imali šta da kažu, jer su u to vreme, oskudno knjigom, razmenjivali utiske i knjige koje su odnekud dobavljali.

„Otac je pjevao skoro svaki put neku drugu pjesmu. Znao ih je na desetine. Posle pjesme bi počeo razgovor, a i pitanja vezana za opjevani događaj kao i za glavne junake iz pjesme. Ko je god imao nešto novo, dodavao je, govoreći kako je to saznao. Priča se na kraju svodila uglavnom na pojam čojstva i junaštva, ipak sa glavnim akcentom na čojstvo. Upoređivali su i sraavnjavali iskustva prethodnih generacija i ratnika sa najnovijim ratovima i njihovim junacima.”

PRVI, PRAVI TON

U Boškovoju kući, kao i u mnogim kućama tog kraja, gusle su stajale obešene o klin na zidu dnevne sobe. Niko ih nije smeo uzimati sem oca.

„Jednog dana, kada oca i majke nije bilo u kući, najstariji brat i braća od strica, odrasli dečaci, odvažili su se i uzeše ove gusle i počеше da guslaju. Ja sam se igrao na patosu sa bratom Neškom, starijim od mene tri godine.

ODIVA

Vujačić naglašava da je žena ta osoba koja daje *novi život*, da ona novo ognjište raspaljuje kao *novi nukleus*.

„Ona u moralnom pogledu pravi ime svom djetetu, tako što rodi, podiže, vaspitava... To je nešto što još uvijek postoji, svakim danom sve manje, ali još postoji. I mi smo preživjeli zahvaljujući takvim porodicama. Ja imam svoje stihove za ženu, odnosno za *odivu*, kako se kod nas kaže. Kako stoji u našem *brđanskom rečniku*, odiva je sestra koja ide iz kuće, za drugog čovjeka u drugu kuću. One dolaze kad slavu slavimo, dolaze prije svih gostiju, veče uoči slave, da bi malo duže bile sa svojim rodnom. One su najvažnije. Ja imam ove još neobjavljene stihove:

*Budi, vazda, srca milostiva,
puna one očinske ljubavi,
za odive i devetog pasa,
odiva je žiška najvrelija,
koja skoči s očevo ognjišta,
ne da bi se gorda odmetnula,
već da novo ognjište raspali,
da ojača krila Srbinova.”*

Škripa gusala pod njihovim prstima užasno mi je parala uši, a meni se činilo da bih ja to znao kako treba. Ja sam tada osetio, to je sada za mene neki reper, iz ovog ugla, iz ovih godina, taj momenat, kada sam samo pet godina imao, dok su moja braća škripala sa tim instrumentom, ne samo to što je meni smetalo, nego sam ja, iako tako mali, bio ubijeden da ja to znam. I to se može nazvati kolektivnim pamćenjem. U sebi sam osjećao da ja znam da guslam! I toga se sjećam bolje nego šta sam juče radio. To je ta iskra koja se upali u čovjeku, pečat koji ostaje čitavog života. I kada su oni te gusle u svojoj igri ostavili na krevet, na kojem se moj otac uvijek odmarao, ja sam uzeo gusle, prevukao gudalom i odmah napravio taj ton, prvi, pravi i potpuno definisan ton, a, kao što rekoh, tada sam imao samo pet godina. Četiri slobodna prsta moje leve ruke, u istom momentu, udarala su po struni gusala. Taj ton se, inače, često koristi u guslanju. Prije toga sam slušao oca i znao stihove, zapamtio sam ih i proživljavao te scene iz pjesama, on je odlično pjevao, tako da je bio pravi dramski kazivač, što je najvažnije. Kada sam pošao u školu, brat mi kaže: *Ja ću tebi da napravim gusle*. I on uze jednu veliku cjepanicu što je bila kraj šporeta bosanca, kako su ga zvali, zatješe je i uobličili kao gusle, ali nismo imali mogućnost da dubimo to i kožu da stavimo, ali on probije ekserom da se zatezač postavi, pa odemo do konja, a ranije smo vidjeli kako otac čupa dlake iz njegovog repa, pažljivo,

sa strane, da se konj ne ritne i ne povredi nas, nego štapom zamota dlake i trgne da ih tako iščupa. Inače, gusle se nisu davale djeci, smatralo se da to nije igračka, već alatka, kao što je kosa, recimo, i sa guslama nemaju djeca šta raditi. *Premlad si ti, kad imaš petnaest godina, može, do tada, ne treba ti to*, govorili su. Zato su, kada su primjetili te moje primitivne gusle, nekoliko su mi ih bacili u vatru, kažu, *kad u školu kreneš nećeš učiti ako sada guslaš*.

NASTUP NA NAČVAMA

Veoma važno mesto u Boškovim pričama ima sećanje na njegov „prvi nastup pred publikom”. Naime, kada je jedan njegov stric čuo od dece da njega zanima pevanje uz gusle, skinuo je sa zida svoje rukom pravljenе gusle i pred ljudima mu dao priliku da zapeva.

„Okupljali smo se u našoj kući ili u kući ovog našeg strica Milivoja, koja je bila nedaleko od naše, živeli smo kao jedna kuća... I tako jednom prilikom, kada moj otac nije bio tu, taj moj stric kaže meni glasom u kojem sam osetio ponos i ogromno poverenje: *E, sad ćeš da pjevaš uz gusle*. I njegove gusle skida, i kaže mi: *Ne sme ti niko više zabraniti*. Ali nemam gdje da sednem, sve stolice su bile zauzete, bilo je puno čeljadi, ali bile su načve, to je drveni sanduk sa poklopcem, i onda mi on reče da ja sjednem na te načve, a to je bilo nisko, taman za mene, a ja sav srećan počnem da pjevam, presrećan što je on meni dao prave gusle. To je za njih bio šok, jer bilo je dobro, i to je bio prvi moj nastup pred publikom, da bi, poslije toga, godinu ili dvije, kada sam krenuo u prvi razred, i dogurao do trećeg razreda, ponekad tu u kući pjevao, i to samo pred čeljadima, kad mi neko da gusle...”

Boško Vujačić, 1998. g. (iz privatne zbirke)

Učitelj i rođak Drago Vujačić je bio takođe veoma važan u ohrabriranju mladog Boška. Tokom priprema za đačku priredbu, od njega je dobio dve tačke. Trebalo je da recituje i da peva uz gusle. Od učitelja je dobio pesmu koju će da recituje, dok je za pesmu uz gusle, njemu prepustio izbor. Pjesma koju je on zapamtio od svoga oca, a koju je pevao uz gusle, bila je *Smrt Blaža Boškovića*. Za Novicu Vujačića, Boškovog oca, ta pesma nije bila odgovarajuća za priredbu. Želeo je da njegov sin kroz izvođenje pesme pokaže i izražajnost, ne samo rečima već i odgovarajućim pokretima, smatrajući da bez takvog dramskog momenta nijedno izvođenje nije kompletno i uverljivo. U tome je Novica bio najbolji i sam je pripremao sina za priredbu.

OTAC NOVICI

„E, a ovo Vam sada govorim da vidite kakav je bio moj otac Novica Vujačić... I kada sam došao kući, on me pita šta mi je dao učitelj da spremim za priredbu. I ja mu kažem da ću pjevati uz gusle *Smrt Blaža Boškovića* i navedem pjesmu koju ću recitovati, koju mi je učitelj odredio, a koje sada ne mogu da se setim. A on mi kaže: *Dobro, ali nećeš tu pjesmu deklamovati (recitovati, napomena O.Đ.), nego ćeš deklamovati pjesmu koju ti ja kažem. Pa reče da ne brinem, da će on reći učitelju za tu novu pjesmu, a onda počeo da deklamuje: Zakleo se Marjan-paša, turskom vjerom na kuranu, da će Balkan pokoriti i predati svom sultanu... A onda dolazi Miloš pa kaže: Zubom škrinu, sablja minu, pade glava velikom Turčinu* i tako dalje. I onda mi reče da stanem na klupu i da mi je to sada pozornica, pa kad ono kažeš 'zubom škrinu', onda i ti moraš malo škrinuti zubima, i da moram da mahnem rukom, kao da imam sablju. On me je učio glumi, kao u pozorištu. Moj otac je pjevao dramske pjesme, da si ti morao da plačeš ili se ježiš dok gledaš te scene koje on iznosi dok je pjevao uz gusle. I mnogo kasnije, kada sam oca prevazišao u pjevanju uz gusle, jer moj glas je raskošniji, u tom dramskom kazivanju sugurno ga nisam prevazišao. Imao je ogroman uticaj na mene, ne samo za guslanje, već za sve ostalo kasnije u životu. I sve što više starim, sve se više vraćam na te postulate njegove. I odatle polazim kada govorim kako treba pjevati uz gusle. Nama su preci to kazali, oni su nam prenosili pravu dramu, jer naše su pesme dramske. Sve ovo drugo što se često danas čini, da bi se dokazao glas, da bi se sujeta zadovoljila, da se guslar postavi u centar, a ne pjesma, a sve to da bi se dobio aplauz, to je pogrešno. Kada slušam svoje snimke iz mlađih dana, uviđam svoje greške koje sam tada pravio. Isto sam tada znao da se malo ponesem, da prenaglasim nešto, a to ti je ono o čemu sam govorio, kada hoćeš sebe da istakneš. A publici to mnogo prija, to su te zamke, a da li će prijati i žiriju, kada su takmičenja guslara u pitanju, zavisi od toga ko sedi u žiriju.”

PRVE SINGLICE

Boško je u Beogradu od sredine 1960-ih godina, od studija, ali ljubav i posvećenost guslanju ga nije napustila. Naprotiv. Krajem te decenije, snimio je dve singl ploče.

„Tada nije mogao bilo ko da snimi ploču, već su izvođači morali da prođu audiciju. I tu je bio veliki autoritet profesor Neđeljko – Neđo Uskoković. On je, poput Vuka, tražio i pozivao guslare, pa tako je i za mene saznao i pozvao me je na audiciju. On je odredio pesmu koju ću da pjevam. U tom momentu, kada smo mi bili pozvani na audiciju, bilo je mladih 5-6 guslara i on je odlučivao da li si položio, odnosno prošao na audiciji ili nisi. Ja sam odabran. Zatim je odredio pesme koje ću pjevati i za jednu i za drugu singlicu. Za prvu singlicu izbor je bio: *Margita djevojka i Rajko vojvoda / Starina Novak i knez Bogosav*, a za drugu: *Kula Karadžića / Sinovi Obilića*. Takođe, on je izvršio i skraćivanja, potrebna da bi pesme mogle da stanu na singlice. Snimalo se u Studiju 5 u zgradi Doma inženjera i tehničara u Beogradu. Uslovi za snimanje su tada bili poprilično loši, nije bilo mogućnosti ponavljanja, snimalo se u tačno zakazanom terminu, pa si morao da pjevaš i kada ti možda nije bilo do pjesme. Ali, takvo je vrijeme bilo.”

Nakon druge singl ploče, koja je objavljena takođe za PGP RTB, od Boška su tražili da i dalje snima, ali je on to izričito odbio, dve godine tražeći da snimi LP ploču, što je tada bilo sve prisutnije u ponudi, jer, kako kaže, „nije želeo da pesme skraćuje i oskrnavi”. Smatrao je da na taj način nije mogao da slušaocima valjano predstavi neki događaj, da se on na pravi način doživi.

Boško Vujačić, 1983. g. (iz privatne zbirke)

STAROST GUSALA

„Vukovi pjevači, to je juče bilo u odnosu na našu prošlost, a kada su se prvi guslari pojavili, to pokušavam da istražim i neki zaključak donesem. Potpuno logično bi bilo zaključivanje da je čovjek prije počeo da pjeva nego da piše, pa ako uzmemo naučnu pretpostavku da je vinčansko pismo nastalo pre 4 ili 5 hiljada godina pre Hrista, može se reći da je i čovjek pre toga počeo da pjeva, a da li su i gusle tada napravljene, sigurno nisu. Možemo konačno reći da je taj instrument, tačnije preteča ovog današnjeg instrumenta i to pjevanje, starije od pisma. Kada krenete od druge činjenice, kada pogledate materijale od kojih su gusle napravljene, koža od neke životinje, drvo, konjska dlaka, dakle, to su materijali koji su uvek na raspolaganju. I to ukazuje na starost ovog instrumenta”, zaključuje Vujačić.

MOJKOVAČKA BITKA

PGP RTB nije prihvatio Boškov zahtev, ali je prihvatio Jugoton, pre svega zahvaljujući Obradu Jovoviću, šefu predstavništva ove zagrebačke izdavačke kuće u Beogradu. Boško je preuzeo na sebe da za potrebe ovog snimanja skрати pesmu *Mojkovačka bitka* autora Radovana Bećirovića – Trebješkog.

„I dan-danas, u ovim godinama, smatram da je ne bih mogao bolje skratiti nego što sam tada učinio. A mogu reći da to nije lak posao i da je to, takođe, dar od Boga, taj osećaj gdje i koliko skratiti. Procenio sam koji su momenti manje bitni, a šta je važno da se prenese poruka koju pjesma nosi, kao što kažu stihovi:

*Ko god neće nagona mu nema,
Koga muško srce ne oprema,
Kome opšte dobro nije milo
Neka bježi i prosto mu bilo...*

Vujačić ukazuje da je duga priča kako je došlo do te pjesme i da je sam Gospod uredio da pesnik Radovan Bećirović, tada osamnaestogodišnji regrut, učestvuje u tom događaju i da na licu mesta doživi tu ratnu dramu.

„Inače, Radovan i ja smo rođaci, mi smo samo po dedovima promijenili prezimena. I on je čuo taj moj snimak, mudri starac, njemu se sve to dopalo.”

LP *Mojkovačka bitka*, objavljen 1974. godine, izazvao je veliku pažnju javnosti, a Boško je u tom trenutku bio među desetak najpopularnijih muzičkih umetnika u Jugoslaviji.

FESTIVAL U RENU

Iste godine kada je snimio *Mojkovačku bitku*, učestvovao je na jednom velikom međunarodnom muzičkom festivalu u Renu u Francuskoj, kao jedini predstavnik Jugoslavije.

„Ne znam ko me je predložio da tamo nastupam, ali pretpostavljam da su Francuzi tražili taj izraz. Na tom velikom festivalu, koji se održavao u nekoliko sala, imao sam priliku da čujem tradicionalnu muziku iz mnogih zemalja, nekih azijskih, recimo, video sam i instrumente nalik našim guslama; meni je to bilo veoma interesantno. Takođe, jednom prilikom, u francusko-američkom institutu, gde sam bio pozvan da nastupim, čuo sam izvođača iz Bretanje koji je bez instrumenta, samo svojim upečatljivim glasom, nekako istovremeno i pjevao i recitovao; bilo je to nalik *lelekanju za mrtvima* koje je prisutno u Crnoj Gori. To je obred kod sahrane, đe muškarci leleću, to je jedan uzvišeni govor, ali se ne govori dikcijski kako se inače radi, nego se popijeva o nekim njegovim uspjesima i događajima u životu i slično, improvizuje se na licu mjesta. To je čin ljudskog dostojanstva i poštovanja. Ja sam lelekao glumcu i prijatelju Danilu Lazoviću na sahrani 2006. godine u Beogradu. A kada u obredu na sahrani učestvuju žene, to je tužbalica, a žena koja *tuži za mrtvim* je tužilica. Sve je to deo naše kulture. Tako se hiljadama godina radilo. O pokojniku se govori na jedan uzvišeni način i strogo istina. Prilikom ovog obreda, greške su nedopustive. Tako se dešava da u jednom takvom momentu bude izrečeno nešto što ne pripada pokojniku, uzdižeš ga, recimo, ali neko će od prisutnih na sahrani dobaciti da lažeš.”

POTONJA INTERESOVANJA

Vujačić od 1977. godine nije bio takmičarski aktivan, ali je često nastupao i snimio je više albuma, pa je tako, pored brojnih pesama nepoznatih autora, zvučno zabeležio Njegošev *Gorski vijenac*, pesme Radovana Bećirovića – Trebješkog, *Nebesnu liturgiju* – poemu Svetog vladike Nikolaja Ohridskog i Žičkog... Zanimalo me je kako se opredeljuje za pesme koje ulaze u njegov repertoar.

„Verujem da svaki umetnik, prema svojim duhovnim i duševnim potrebama, ide putevima i stranputicama koje će ga na kraju dovesti do izvora gde će ugasiti tu veliku žeđ. U mladim danima, izbor pesama sam pravio uz konsultacije, a nekad i na predlog starijih ljudi, dobrih poznavao epske pesme. Od studentskih dana, pa sve do sada, to činim sam prema ličnom osećanju i razumevanju naše epike, istorije i celokupne sudbine mog naroda.”

Vujačić je dodao da se guslari možda i razlikuju od drugih tradicionalnih umetnika po određenim osobnostima i interesovanjima, pogotovo oni guslari koji pevaju stare pesme, nesumljive književne i umetničke vrednosti.

„Takve pesme su savršene drame. Svaki lik u njima ima svoj karakter. U toj interakciji menja se, donekle, i karakter guslara. Guslar postepeno proširuje svoje

znanje o istoriji i životnoj drami sopstvenog naroda i to doživljava kao osvešćeni član te zajednice.”

Poslednjih desetak godina, javnosti se predstavio i kao guslar-pesnik, tako što je objavio dve knjige pesama: *Zavjet* (2010) i *Na krilima slobode* (2015).

Koliki je izazov da se u savremenom vremenu pripoveda, odnosno peva o davnim podvizima i junaštvu?

„Životna drama, kako pojedinca tako i celog naroda, teče neprestano. Tako isto i borba sa svim izazovima je neprestana. Verujem da ni jedan narod to nije više iskusio od srpskog naroda. Na našu veliku žalost, srpski narod još od Kosova, pa sve do danas, nije dobio pravo ni na jednu dramsku pauzu. Metode ugnjetavanja i pritiskanja od strane naših neprijatelja su sve suptilnije i nemoralnije. Za pesnike je to uvek veliki izazov, samo treba pronaći prave reči i poslati pravu poruku ne samo neprijateljima već i budućim generacijama, kao što su to radili Vukovi pevači.”

VOJNIK SA GUSLAMA

Vujačić ukazuje da je dobitnik *Vukove nagrade*, ali da je, sticajem okolnosti to mogao biti i neko drugi, ističući da je najvažnije da su gusle dobile to priznanje, kao naše kulturno bogatstvo.

„Ja sam samo vojnik u toj nekoj bici. Ako su nama pjevanje uz gusle priznate u svijetu, prepoznate u UNESCO-u, čemu je značajno doprinela i etnomuzikolog dr Danka Lajić Mihajlović, sa kojom saradujem, a mi se odričemo toga ili ovom elementu nematerijalnog nasleđa ne posvećujemo dužnu pažnju i ne branimo ga od mogućnosti da nestane, i ako to priznanje od svijeta ne iskoristimo kao odskočnu dasku, ako ne budemo negovali kao vrhunsko narodno duhovno i kulturno dostignuće, ako ne budemo proizveli mlade naraštaje koji će na pravi način da se bave pevanjem uz gusle i daju svoj doprinos, neće biti puno koristi od ovog međunarodnog priznanja. Nažalost, primetna je nezainteresovanost muzičke akademije i drugih relevantnih institucija, jer se i dalje na gusle gleda stereotipno kao na nešto što je za muzej. Jedino nas je, i to skoro, mlatnula po ušima odluka UNESCO-a da pevanje uz gusle zaštititi kao nematerijalno kulturno dobro civilizovanog sveta. Ako se tome doda činjenica da gusle dišu punim plućima i da drama srpskog naroda, koju su vekovima ozvučavale, traje i dan danas, trebalo bi tom fenomenu posvetiti punu pažnju i napraviti kakav-takav pomak u pozitivnom smeru. Međutim, ako ne budemo kao narod, a pre svega kroz odgovarajuće institucije, uradili svoj deo posla ka unapređenju i zaštiti gusala od devijantnih pojava, priznanje UNESCO-a neće biti dugog veka.”

O BUDUĆNOSTI

U novinskim tekstovima i među guslarima, Vujačić se često pripisuje status najboljeg guslara sa ovih prostora.

„To nosi i odgovornost. Nedavno mi je moj prijatelj rekao da nisam učinio koliko treba u organizovanju guslarske zajednice u Srbiji. Odgovorio sam da je to tačno, ali da ni Vuk, ni Njegoš, da niko nije učinio koliko treba. Ali, jesam učinio ili bar probao da učinim. Za mene je sada pravi trenutak da se nešto konkretno učini. Mora se osmisliti program i opcija na kojoj se treba raditi. Ljudi me pitaju zašto ne osnujem školu gusala. To nije moguće, to može da se uradi samo planski, u okvirima školskog sistema Republike Srbije i ja mogu da prihvatim da budem predavač u takvom sistemu; sve ostalo je neozbiljno i kratkoročno. Mogu u takvom uređenom sistemu da budem i savetodavac, imam dovoljno iskustva i znanja za to. Srbija ima brojnu guslarsku zajednicu sa dosta mladih članova, što je veoma dobro i obećavajuće. Uveren sam, a i govorio sam na nekim skupovima, da toj zajednici nedostaje dobra koordinacija društava kao i edukacija mladih guslara. Potrebno je poraditi i na profesionalizaciji Saveza guslara Srbije, da ima bar jednog zaposlenog, jer doprinos Saveza treba da je značajniji. Sve su to ozbiljni poslovi koji traže puno odricanja i opštu podršku. Nadam se tome.”

Boško Vujačić sa sinom Aleksom, 2008. g. (iz privatne zbirke)